

Keston tasoitus kolmitavuisissa sanoissa?

Olen jo pidemmän aikaa uumoillut kaksi- ja kolmitavuisien sanojen välillä vallitsevaa keston tasoitusta, kun kaksitavuisen alkutavu on pitkä ja kolmitavuisen alku taas lyhyt. Joka tapauksessa kannattaa asiaa lähemmin tutkia. Valaistakseni otaksumistani panen tähän muutaman esimerkin:

laaka ~ *lakea*; *sivo* ~ *siveä*; *aahku* (myös *ahku*) ~ *ahkera*; *lääde* ~ *lädäke* 'kasvi *senatula*'.

Useimmissa tapauksissa näemme vain jommankumman muodon. Itä-Suomessa enimmäkseen pitkän ja länsisuomessa lyhyen. Silloin saatamme ajatella lyhyen syntyneen kolmitavuisissa asuissa; siis *tyydyin*, mutta *tytyä*, kirjakielen *ruumis*, mutta eteläpohjal. *rumis*, alkuperäinen suhde *ruumis* ~ *rumihin*. Viron *odav* 'halpa', jota vastaa suom. *huotava*, ensi tavun pituukseen *huokea* sanan vaikutuksesta, viittaisi tasoituksen vanhuuteen. Siten ehkä ei ole mahdotonta johtaa *manala* alkuperäisestä yhdyssanasta *maanala*. *Manala* tuli kielitajunnassa *Manan* taloksi. Viron *manala* ja *maanala* Wiedemannilla tuntuvat kirjallisilta tuotteilta.

Yllä mainitut tapaukset koskevat sanoja, joissa pitkä ja lyhyt vokaali vaihtelevat avonaisessa tavussa. Niihin voisi lisätä: *tiivis* ~ *tivis*; *syhyä* ~ *syhyä*. Mutta samanlaista vaihtelua on yhtä paljon myöskin umpitavuisissa: *kaakko* : *kako* (< *kakoi*); *pyhkiä* ~ *pyhkiä*; *jäähtyä* ~ *jähtyä*; *suorsa* ~ *sorsa*; *vaahder* ~ *vahtera*, *vahteri*; *tuohi* ~ *partit*. *tohta*; *riihi* ~ *partit*. *rihtiä*; *paarma* ~ *parma*; *naarmu* ~ *narmu*; *laakso* ~ *lakso*; *käärme* ~ *kärme*, ks. Lauri Hakulinen, Lyhytkö vai pitkä ensi tavun ääntiö (Sana-kirjasäätiön tiedusteluja 1929). Tri Hakulinen on muuten jo käsitellyt samaa kysymystä SUS:n Toim. LXVII, 120—131.

Toivottavasti minua viisaammat käyvät kysymykseen käsiksi.

J. J. Mikkola.